

„Foglyot Vissza az Őrjegbe” – szakmai konferencia

Agócs Péter

VADGÉSZSÉGÜGYI SZOLGÁLTATÁSOK

Dr. Gál János
00-36-20-996-3513

▶ Fácán, fogoly, vadkacsa
tenyészetének teljeskörű
ellátása

▶ Diagnosztikai
vizsgálatok

- ▶ Patológiai
- ▶ Telep szemle
- ▶ Kórokozó kimutatás

▶ Terápiás javaslatok,
preventív kezelések

▶ Vakcinázási programok

„Foglyot vissza az Őrjegbe” – szakmai konferencia PROGRAMTERVEZET

A rendezvény főszervezője: A homokmégyi Dózsa Vadásztársaság, Őrjeg és Szőlőhegyei Natúrpark Egyesület, társszervezője további 4 helyi vadásztársaság és az Állatorvostudományi Egyetem, Egzotikusállat és Vadegészségügyi Tanszék

Időpont: 2021. október 14. 10:00

Helyszín: Homokmégy – Romsics-szállás rendezvényház
6341 Homokmégy Székes utca 11.

A rendezvény fővédnöke: Dr. Nagy István agrárminiszter

- 09:30 Vendégfogadás
- 10:00 **Rigó Ferenc** (Dózsa Vt, elnök) – házigazda köszöntő beszéde
- 10:10 Agrárminisztérium megnyitó beszéde
- 10:20 **Agócs Péter** (Őrjeg és Szőlőhegyei Natúrpark, Dózsa Vt.): „Foglyot vissza az Őrjegbe” – önálló fogolyprojekt eddigi eredményei és terve
- 10:40 **Pinjung Emil** (AM-tájégségi fővadász): A fogolyállomány jelenlegi helyzete Magyarországon
- 11:00 **Farkas Tibor:** Ragadozógyérítés szerepe a fogolyvédelemben
- 11:20 **Tóth Péter** (MME): Közös agrárpolitika és annak a biodiverzitásra gyakorolt hatása
- 11:40 Kávészünet
- 12:00 **Perjési Nándor** (Perjési és Tsa. Kft.): A fogolynevelés gyakorlata
- 12:20 **Lóránt Miklós** (KNPI): A túzok élőhely fejlesztés fogolyvédelmi szempontból
- 12:40 **Prof. Dr. Gál János** (ATE-Egzotikusállat és Vadegészségügyi Tanszék): A fogolynevelés állategészségügyi kérdései
- 13:00 Szürke fogoly (*Perdix perdix*) repatriációs gyakorlati bemutató
- 13:30 Ebéd

További információ: **Agócs Péter** (06 30 4884587) szervező

„Foglyot vissza az Őrjegbe!” avagy fogly visszatelepítési projekt Homokmégyen

Agócs Péter, Rigó Ferenc

A természeti erőforrásokban gazdag **Őrjegi táj** túlnyomó részben érintetlensége ellenére a múlt századtól kezdve több változáson ment keresztül. Az intenzív mezőgazdaság térhódítása ezen vidéken csupán részben tudott érvényesülni, a magával hozva a természeti környezetünkre összes negatív hatásával együtt. Ez a folyamat az utóbbi évtizedben érezhetően lelassult, sőt az agrárgazdálkodási célprogramoknak, a terjeszkedő ökológiai gazdálkodásnak, a hagyományos gazdálkodási módoknak, természetvédelmi korlátozásoknak és persze több klímaváltozást jobban tűrő, betegségekre kevésbé fogékony haszonnövény alkalmazásának - ezáltal pedig kevesebb növényvédőszer használatának - köszönhetően javult.

A fogoly a régmúltban, elsősorban a múlt századunk első felében gyakori vadfaj volt, akkor kisparcellás mezőgazdálkodás kedvezett a madárfaj számára, de későbbiekben a területek szerkezet- és birtokviszonyai is -az országos tendenciát követve -megváltoztak. Ezen negatív hatásokat szenvedő sérülékeny fogolyállomány egy-egy rendkívül kemény téli időjárás következtében megroppant, melyet ezután a területen előforduló dúvad állomány könnyen tizedelt és lecsökkentett.

A **homokmégyi Dózsa Vadásztársaság** a térségben kiemelt figyelmet fordít ezen gazdag természeti környezet megóvására, ezért az elmúlt évben nagy elhatározásra jutott, a területen élő, mára szerény populációban megtalálható fogoly (Perdix perdix) állományát szeretné megmenteni, megelőzve a teljes eltűnését. A mentési program a Dózsa Vadásztársaság, mint vadászatra jogosult egy kidolgozott, több éves, önálló kezdeményezésű projektje. A cél egy olyan 3-5 éves visszatelepítési program, melynek következtében egy életerős törzspopuláció alakul ki, mely lehetőséget nyújt a további terjedéséhez, természetesen vadászati hasznosításának mellőzésével.

Az előkészítő munka már télen, egy 1,5 ha-os szántóterületen nadrágszíz parcellás, változatos mezőgazdasági kultúra kialakításával kezdődött el. Ezen fogoly számára ideális vadföld kialakítását a Országos Vadgazdálkodási Alap 2019-ben sikeresen elnyert pályázata tette lehetővé, ezzel csökkentve a projektgazda önként vállalt programjának költségeit, mely rendkívül fontos ha ezen időszakot nehezítő pandémiás, gazdaságilag nehéz helyzetre gondolunk. A Dózsa Vadásztársaság a kieső bevételi forrásainak ellenére is töretlenül folytatja a munkát, hiszen 2020 szeptemberében több mint 200 példány kifejlett,

életerős, állatorvosilag bevizsgált fogoly szabadon bocsátását végezte, előzetes hatósági engedéllyel, melyet a jövőben megduplázva tervez folytatni a következő években is. A „foglyos” vadföldünk ökológiai gazdálkodási módszereit alkalmazva került kialakításra, műtrágya és vegyszerek alkalmazása nélkül, a lehető legnagyobb agrár-biodiverzitást célozva meg, ezzel folyamatos búvó- és táplálkozóhelyet szeretnénk biztosítani a madaraink számára egész évben. Hiszen a jövőbeli szaporulat számára gazdag rovarvilág nélkülözhetetlen táplálékforrás. A termesztett kultúrák közül gazdag a paletta, vetettünk szemescirkot, kölest, pohánkát, facéliát, vörös herét, lucernát, és kukoricát. Pozitív hatása már a foglyok kibocsátása előtt is jól érzékelhető, hiszen a többi apróvadfaj (fácán, mezei nyúl) és az agrárterületekhez kötődő védett madárfajok is élőhelyként használják. Az előzetesen kialakított vadföldet kívül 8 ha parlagterülettel és további 8 ha extenzíven legeltetett gyepterülettel szomszédos, valamint mindezt körülvevő több ezer hektáros Natura 2000 és védett terület biztosítja a jövőben a nyugodt élőhelyet. A tenyészállatokat közeli, kiváló szakmai háttérrel rendelkező vadtenyésztő vállalkozástól szerezzük be. Az ideálisan kialakított élőhely mellett kiemelt figyelmet fordítunk a területen előforduló egyéb vadfaj, dúvadfaj túlzott kártételének megakadályozására, hiszen 2019-ben elnyert, OVA pályázati forrásból elegendő, vadászható dúvadfajok szelektív gyérítésre alkalmas csapdapark került beszerzésre, ezen kívül az apróvad állományunk téli takarmányozásának biztosításához tájba illő apóvad-etetők állnak készen használatra.

A több éves átgondolt kibocsátás során bízunk abban, hogy az Órjegi természeti területen folytatódik a kedvező agrárgazdálkodási folyamat a jövőben is, hiszen mindezek hatására területünkön az apróvad állomány eddig is kis mértékben növekedett, kedvezőtlen időjárású években csupán stagnált. Annyi bizonyos hogy a későbbiekben az tájhasználat egyik legfontosabb indikátor faja lehet itt az Órjegben, de akár másutt is. A munkát a térségben nemrég szerveződött helyi kezdeményezés, az **Órjeg és Szőlőhegyei Natúrpark Egyesület** aktívan segíti, abban bízva hogy a visszatelepítési programhoz későbbiekben a Natúrpark területén több vadgazdálkodásra jogosult csatlakozik.

A szürke fogoly (*Perdix perdix*) állomány jelenlegi helyzete Magyarországon

Boros Ferenc Zsolt, Csernus Krisztián, Papp János András, Pinjung Emil, Polonkai László,
Szatmári Ákos, Tamás Antal
Agrárminisztérium Vadgazdálkodási Főosztály, Budapest

Hazai apróvadfajaink állománya az utóbbi csaknem öt évtizedben folyamatosan csökkenő tendenciát mutat. Legrosszabb helyzetben egy őshonos madárfajunk a szürke fogoly (*Perdix perdix*) van, melynek létszáma az 1974-es 857 ezres példányszámról 2021-re 10 ezer darab alá csökkent. Sokan sokféle teóriát állítottak fel az okokról, számos kutatás indult a kiderítésükre, azonban az állománya továbbra is apad. Vannak azonban olyan szakemberek, akik szívügyüknek tekintik a fogoly fennmaradását és pénzt valamint munkát nem sajnálva próbálkoznak a helyes út megtalálásával.

Az Agrárminisztérium a 2021-es évben elindította a szürke fogoly repatriációs programját, melynek első lépéseként egy „Kérdőíves állományfelmérés” készült. Azzal a céllal, hogy feltérképezésre kerüljön, melyek azok a vadászterületek Magyarországon, ahol a faj egyedei megtalálhatóak, hol történnek sikeres állománypótló kihelyezések, amelyek példaként szolgálhatnak azon vadászatra jogosultak számára, akik szeretnének foglalkozni a szürke fogollyal és hajlandóak áldozni a faj megmentése és újratelepítése érdekében. Az állományfelmérés eredményeit a jelen dokumentáció ismerteti.

Azon vadászatra jogosultak részére, akiknek területén szürke fogoly állomány található, újabb kérdőíves megkeresést küldtünk, hogy minél komplexebb képet kaphassunk a faj jelenlegi magyarországi helyzetéről, élőhelyéről, illetve az esetleges beavatkozásokról, amelyek a faj érdekeit szolgálják.

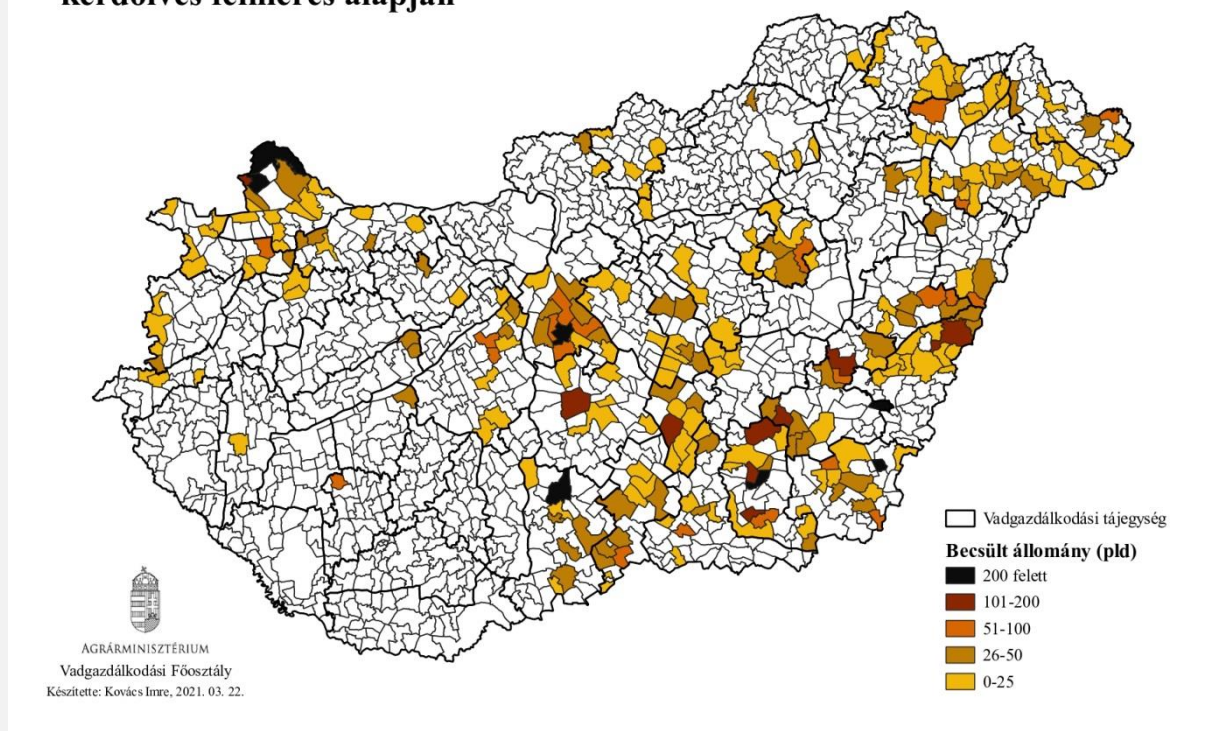
A hazai szürke fogoly állomány helyzetének javítása a magyar vadgazdálkodás erkölcsi kötelessége! Egy olyan vadfaj megmentése a tét, amely mind a vadgazdálkodás, mind a természetvédelem címermadara lehetne, és amelyet minden jóérzésű magyar vadász szívügyének kell, hogy tekintsen!

Szürke fogoly állományfelmérés 2021.

Az adatszolgáltatást nyújtó vadászterületek megoszlása vadgazdálkodási tájként
(összefoglaló táblázat)

Vadgazdálkodási Táj	Adatszolgáltatást nyújtó vadászterületek (db)	Fogoly számára alkalmasnak tartott terület (db)	Szürke fogollyal rendelkező vadászterületek (db)	Állománypótló kibocsátással érintett vadászterületek (db)	Vadászati célú kibocsátással érintett vadászterületek (db)	Jelentett fogoly állomány nagyság (db)
I. Tiszántúli Vadgazdálkodási Táj	317	142	102	32	20	4371
II. Északi hegy- és dombvidéki Vadgazdálkodási Táj	239	86	22	1	1	287
III. Duna – Tisza közí Vadgazdálkodási Táj	257	105	75	22	16	2787
IV. Dél-dunántúli Vadgazdálkodási Táj	274	51	12	6	8	511
V. Észak-dunántúli Vadgazdálkodási Táj	293	90	44	15	12	1496
Összesen:	1380	474	255	76	57	9452

A szürke fogoly (*Perdix perdix*) becsült állománya Magyarországon, kérdőíves felmérés alapján

Ez az adatszolgáltatás leginkább annak fényében érdekes, hogy az alkalmasnak ítélt területek jelentős hányadán nem, vagy csak jelentéktelen létszámban található szürke fogoly, míg alkalmatlannak ítélt területeken nagyobb egyedszámmal fordul elő, valamint az alkalmasnak tartott élőhelyek vadászatra jogosultjai zömmel nem foglalkoznak törzsállománypótló kibocsájtással sem. Még érdekesebb az az összehasonlítás, ha a szürke fogollyal rendelkező vadászterületeket vetjük össze az adatszolgáltatást nyújtó vadászterületekkel.

Ez esetben a vadászatra jogosultak megítélése szerint a Tiszántúli Vadgazdálkodási Táj vadászterületeinek 32 %-án, Duna – Tisza közti Vadgazdálkodási Táj vadász-területeinek 29 %-án, az Észak-dunántúli Vadgazdálkodási Táj vadászterületeinek 15 %-án, az Északi hegy- és dombvidéki Vadgazdálkodási Táj vadászterületeinek 9 %-án, és a Dél-dunántúli Vadgazdálkodási Táj vadászterületeinek 4 %-án él jelenleg is valamely egyedszámban szürke fogoly.

Tehát, míg a Tiszántúli Vadgazdálkodási Táj, a Duna – Tisza közti Vadgazdálkodási Táj, az Észak-dunántúli Vadgazdálkodási Táj, és a Dél-dunántúli Vadgazdálkodási Táj esetében a területi alkalmasság és a szürke fogoly előfordulása közti különbség 12-16 % közötti, addig ez a szám az Északi hegy- és dombvidéki Vadgazdálkodási Táj esetében 27 %. Ebből azt a következtetést vonhatjuk le, hogy nagy valószínűséggel az Északi hegy- és dombvidéki Vadgazdálkodási Táj vadászatra jogosultjai alkalmasság szempontjából sok esetben túlértékelik saját vadászterületük – a szürke fogoly igényéhez mért - adottságait.

Szürke fogoly gazdálkodás és élőhely felmérés 2021

Adatot szolgáltató vadászatra jogosultak száma: 52 db.

Kiválasztásuk az első körös kérdőívek alapján történt, azon vadászatra jogosultak vettek részt a felmérésben, akiknek a vadászterületén a szürke fogoly becsült állománya elérte az 50 db-ot, valamint ahol több éve foglalkoztak állománypótló kihelyezéssel.

Téli gondozás: A fogolyállomány számára az egyik legkritikusabb időszak a tél, az adatszolgáltató vadászterületek közül 38 fordít hangsúlyt az állomány téli gondozására, mely nagyrészt az etetésből áll, alig néhány (3 db) vadászterületen használnak kimondottan a fogoly igényeinek készített etetőket.

A megkapott információkból arra következtethetünk, hogy a II. kérdőívet kitöltött vadászatra jogosultak $\frac{3}{4}$ -e nem csak a fogollyal nem folytat vadgazdálkodási tevékenységet, hanem jellemzően a többi apróvad faj életfeltételeinek javítására, a törzsállomány túlélési esélyeinek növelésére sem fordítanak semmilyen figyelemet.

Csapdázási tevékenység: 2 vadászterületen nem folytatnak, kicsit szűkítve a kört, vizsgáltuk a rágszálós csapdázással foglalkozók, valamint a hatósági engedéllyel ragadozó madár befogással érintett területek számát. Az előbbi tevékenységet (rágszálós) mindössze 9, míg az utóbbi (ragadozó madár) egyetlen egy vadászatra jogosult folytat.

Élőhely használat: a szántó területek dominálnak (60 %), azonban egyértelműen megállapítható a gyepterületek jelentősége is (18 %), többek között a csibenevelési időszakban kulcsfontosságú rovartráplálék miatt. A harmadik helyen a kivett (műveletlen területek) szerepelnek (7 %), majd ez erdő (5 %) és nádas (5 %) művelési ágak következnek. Érdekes megfigyelésnek tűnik a szántó és gyepterületek élőhely használati aránya, amelyet fordítottan arányosnak gondolhatnánk, de minden tekintetben (összes és szűrt) a faj általi területhasználatot nézve a szántókon való megjelenés háromszorosa a gyepekkel szemben.

Rovarfauna minősége: A 49 adatot szolgáltató vadászatra jogosult közül 14 % értékeli jónak, 67 % közepesnek, míg 16 % gyengének a szürke fogoly élőhelyeül szolgáló területrész rovarfaunáját. A rovarfauna minősége a MME általi felmérésekkel teljes mértékben egybecseng, a létszámának és fajgazdagságának rövidtávon is jelentős mértékű csökkenését predesztinálja, amely tovább csökkenti a szürke fogoly, mint faj fennmaradásának esélyeit.

Kibocsátás: A kérdőívvel megszólítottakat vizsgálva jól látszik, hogy a fogoly kibocsátással foglalkozó területek száma évről évre növekedett, ám sajnos így sincs sok okunk büszkélkedni, lévén az előre leválogatott 52 db „foglyosabb” terület közül is csak 21 bocsátott ki szürke foglyot. Vadászati hasznosítást nagyságrendileg 10-12 helyen végeznek.

A beérkezett és feldolgozott adatok alapján 13 olyan vadászterület került kiválasztásra, amelyekről a kérdőívekben megjelölt kritériumok és az arra adott válaszok alapján elmondható, hogy tartamosan, hosszútávon fenntartható módon gazdálkodnak a szürke fogollyal. Sajnálatos tény, hogy van, aki szinte minden szempontot figyelembe véve csak látszólagosan foglalkozik a szürke fogoly állományának növelésével, vagy csak akár szinten tarásával, de jellemzően nem nagyszámú, de a faj fennmaradása szempontjából kulcsfontosságú tevékenységet folytat optimális színvonalon, vagy csak egyszerűen a vadászterületet élőhelyi adottságait nem ítéli meg megfelelőnek.

Elmondható, hogy a kiválasztott vadászterületek közül valamennyien aktívan dolgoznak a meglévő fogolyállományuk fejlesztése érdekében. Beszédes adat, hogy a munkacsoport által

felállított szakmai elvárásokat az ország vadászterületeinek kevesebb, mint 1 %-a teljesítette. Ennél még megdöbbentőbb, hogy a vadászatra jogosultak saját véleménye szerint a stabilan meglévő fogoly állományok az összes vadászterülethez viszonyítva kevesebb, mint 0,5 %-án találhatóak. Szerencsére akad több olyan vadgazdálkodási egység, amely alkalmasnak tartja adottságaikat a szürke fogoly számára, ám sajnos jelenleg még nem kezdték el az adoptációt. A sikeresség nagyban függ attól is, hogy sikerül-e teljes értékű tenyész anyagot találni, hogy az alkalmazott módszer és gazdálkodás mellett új otthonra leljen ez a mitikus madár, aminek a létezését a legtöbb helyen már el is felejtették.

A szürke fogoly repatriációs program első lépéseként készült el a fenti állomány és élőhely felmérés, melynek alappillérei a tájegységi fővadászok voltak. Valamennyi vadászatra jogosultat megkeresték, így elkészülhetett egy őszinte, önbevalláson nyugvó adatbázis, amely a szürke fogoly hazai elterjedését és további terjeszkedésének lehetőségeit vizsgálta.

Ragadozó gyérítés szerepe a fogolyvédelemben

Farkas Tibor

A legtöbb visszatelepítési kísérlet ott bukik el, hogy a faj számára már megfelelő élőhelyen sem sikerül megvédeni a kihelyezett egyedeket vagy annak szaporulatát. Amikor egy kipusztult fajt szeretnénk visszatelepíteni akkor mindenképp muszáj egy kisebb „magterületen” – ez legyen 300 ha – precíz ragadozó felmérést végezni a telepítést megelőző évben. Nem elégedhetünk meg a látható fajokkal. Erre tökéletesen megfelel a csapdázás! Egy mezei élőhelyen a menyéttől az aranysakálig minden faj veszélyt jelent a földön fészkelő fajokra, így a szürke fogolyra is. Ha fajvédelmi, repatriációs programról van szó, nem maradhatnak ki a varjúfélék és a védett, fogoly számára veszélyes ragadozómadarak sem. Természetesen itt nem a szigorúan védett fajokról beszélünk, hanem a tömegesen előforduló ragadozó madarokról, mint pl. a barna rétihéja.

Meg kell határozni azokat a módszereket, amelyekkel a célfajokat el tudjuk távolítani a repatriációs területről.

Egy mezei élőhelyen a menyét közönséges faj, mely időnként meglepően nagy egyedszámban fordul elő.

Ha van vizes élőhely a közelben, pl. csatornák, akkor mindenképp kell számolni a szintén védett hermelinnel.

Az utóbbi időben alföldi területeken általánossá vált a molnárgörény jelenléte. A csenderes sávokban rendszeres vendég a nyuszt olyannyira, hogy egyes területeken már hamarabb kerül csapdába, mint vadászható rokona.

A vadászható fajok közül a borz, róka, nyest, aranysakál, az ország keleti felében a nyestkutya és hamarosan a mosómedve tud némi fejtörést okozni a vadgazdáknak. A fent említett védett és vadászható szőrmés ragadozók fajonként is képesek megghiúsítani egy földön fészkelő faj visszatelepítését, nemhogy együtt.

Ha mindez nem elég, a levegőből is kapjuk az áldást, mert a varjúfélék potenciális veszélyt jelentenek a tojásokra és a csibékre. Szerencsére ezek a fajok is többnyire vadászhatóak és költési idő előtt jól gyéríthetők. A védettek közül a legfontosabb a barna rétihéja, melynek a predációja komoly veszteségeket jelenthet az adott terület fogolyállományának.

Ahhoz, hogy bármiféle esélyünk legyen egy kedvező élőhelyen fogoly telepítéssel próbálkozni, a fentebb említett fajokat el kell távolítani a területről. Igen! A védetteket is! Egy 300 ha-os predátor tiszta revírt kell biztosítani. A kis ragadozókat lőfegyverrel esélytelen a megfelelő szintre gyéríteni ezért a csapdázás alkalmazása elengedhetetlen. Erre minden technológiai ismerettel rendelkezünk. Nyugodtan mondhatjuk, hogy már vannak olyan vadászterületeink, amelyek csapdázási, ragadozóvadászati szempontból a legjobbak Európában. Olyan hivatásos vadászaink, akiknek nem jelent problémát egy foglyos terület ragadozó mentesítése legális eszközökkel.

Fontos megjegyezni, hogy a ragadozó mentesítést folyamatosan kell végezni!

Egyetlen problémát, a védett fajok kezelése jelenti. Véleményem szerint gyakorlatilag közönséges fajokról beszélünk, amelyek állományait semmilyen veszély nem fenyegeti ezért a repatriációs területen vadászhatóvá kellene tenni mindegyiket. Az áttelepítésnek szinte semmi értelme, mert a védett faj az új környezetben vagy elpusztul vagy visszatér.

Tehát, beláthatjuk, hogy hatékony ragadozó kontroll és a természetvédelem közreműködése nélkül nincs lehetőségünk egy kipusztult fajt visszatelepíteni.

Közös Agrárpolitika és annak a biodiverzitásra gyakorolt hatása

Tóth Péter
MME

Hazánk mezőgazdasági művelés alatt álló területeinek kiterjedése az elmúlt évtizedekben több, mint 20 %-kal, közel 1,5 millió hektárral csökkent. Az összes területcsökkenés ellenére hazánk EU csatlakozása óta a hasznosított mezőgazdasági területek kiterjedése a támogatási adatok alapján növekszik. A Közös Agrárpolitika támogatási rendszere a mezőgazdasági termelésben alapvető jelentőségű, mivel a hazai mezőgazdasági bevételek közel fele ebből a forrásból származik.

A mezőgazdasági termelés az elmúlt másfél évtizedben jelentős fejlődésen ment keresztül. Valamennyi mértékadó termelési mutató (inputanyagok használata, gépesítettség mértéke, termés hozam) meredeken emelkedik. Ennek a fejlődésnek ugyanakkor a természeti rendszereink látják kárát: a mezőgazdasági természeti sokféleség 30 %-kal csökkent 15 év alatt, apróvadfajaink állománya vészesen fogyatkozik, a mezőgazdasági termelés alapjait szolgáló vadon élő és házasított beporzó rovarfajok állományai is aggasztóan alakulnak. A hazai folyamatokkal azonos tendenciát mutatnak a környező országok környezeti vizsgálatai is, Európa egészének mezőgazdasági élőhelyei vannak veszélyben.

Mára köztudottá vált, hogy a területalapú támogatási formák gazdaságilag kedvező hatásuk mellett számos környezeti problémát okozhatnak. A területalapú támogatások azon tulajdonsága, mely a megművelt területek kiterjedéséhez köti az igényelhető közvetlen támogatás összességét, hozzájárul a földrészelek termőhelyi adottságoknak nem megfelelő használatához, az erőltetett szántóföldi művelésben tartáshoz. Ez csökkenti a szegélyélőhelyek kiterjedését, veszélybe sodorja a természetes és természetközeli élőhelyfoltok megőrzését, ellehetetleníti a vízvisszatartásra vonatkozó törekvéseket.

A Közös Agrárpolitika céljai között kiemelt szerepet kap a biodiverzitás megőrzése, ám az elért eredmények értékelése során a támogatási rendszer kedvező hatásait csak korlátozott mértékben sikerült kimutatni.

Az élőhelyfejlesztési célú ún. nem termelő beruházások kiemelkedő jelentőségük lehetnének a mezőgazdasági élőhelyek apróvad számára is kedvező átalakításához, és a művelésre

alkalmatlan területek átalakításához. Ez a támogatási forma ugyanakkor a meghirdetését követő két támogatási ciklusban azonban nem volt kellően vonzó a mezőgazdasági termelők számára, így kedvező hatásait nem volt képes elérni.

A gazdálkodók körében népszerű agrár-környezetgazdálkodási kifizetések viszonylag nagy területen, hazánk hasznosított mezőgazdasági területének kb. 15 %-án kerülnek felhasználásra, így joggal számolhatnánk kedvező természeti hatásukkal. A hatáselemzések¹ rámutattak ugyanakkor, hogy a kedvező hatások csak akkor feltételezhetők, ha a támogatási rendszer keretében kellően konkrét és érdemi változást eredményező földhasználati előírások betartása történik meg. A környezeti hozzáadott értékkel nem rendelkező, túlzottan általános előírásokat tartalmazó agrár-környezetgazdálkodási intézkedések közvetett módon a termelés intenzitásának növelését is segíthetik, így akár a biodiverzitás gyors csökkenését is eredményezhetik.

A környezetvédelmi célú agrártámogatásoktól joggal lehetne elvárni az érintettek – a mezőgazdasági földhasználók – környezettudatosságának változását, ám vizsgálatok² azt támasztják alá, hogy ebben érdemi változás nem történt az elmúlt évtizedben.

A Közös Agrárpolitika természetvédelmi szempontú megítélése meglehetősen összetett feladat, de az elmúlt támogatási ciklusok jelei arra mutatnak, hogy az agrártájban érzékelhető kedvezőtlen előjelű természeti trendek pusztán a támogatások eredmények nem változnak meg. A változás elősegítésében a szakpolitika figyelme, a támogatási rendszerek megfelelő prioritizálása, az érintettek bevonása, a célzott kommunikáció és a versenyképes „zöld” tanácsadás elengedhetetlen.

¹ Szép, T. és Nagy K. (2019): A Vidékfejlesztési Program 2018. évi értékelése (előzetes elemzések eredményei)

² Kovács Krasznai, E., Kalóczkai Á., (2016): Mezőgazdálkodás AKG nélkül. Az agrár-környezetgazdálkodási program egy éves kimaradásának hatásai és értékelése. Előadás.

A fogolynevelés gyakorlata

Perjési Nándor

Perjési és Tsa. Kft – Kecel

Hazánk egyik büszkesége, a magyar szürke fogoly egyre inkább az „elfeledett” jelszóval illelhető. A szomszédos országokban még mindig nagy kultusza van, itthon egyre inkább kiszorul ez a páratlan vadászati élményt biztosító madár.

Miért? Mert nem kényelmes, nagy gondoskodást, odafigyelést és előkészületet igényel. Egy szóval: munkás. Aki eredményesen tudja csinálni, az prémium vadászatokat képes produkálni. A fácán mellé egy unicum élmény párosul.

Tematika:

- A szürke fogoly elhelyezése Európa térképén
- A szürke fogoly tulajdonságai, melyek meghatározzák a nevelést
- A fogoly nevelése napos kortól 4 hetes korig (fény, takarmány, fűtés, kiszoktatás)
- A fogoly nevelése 4-8 hetes kor között (időjárás, tollazat)
- A szürke fogoly nevelése felnőtt korig (takarmány, jellemző hátráltató tényezők)
- A szürke- és a vörös fogoly nevelési különbségei

„A túzok élőhely-fejlesztés fogolyvédelmi szempontból”

Lóránt Miklós

természetvédelmi területfelügyelő, területkezelési csoportvezető, hivatásos vadász

Kiskunsági Nemzeti Park Igazgatóság, Dunamenti Tájegység

Bevezetés

A Kiskunsági Nemzeti Park Igazgatóság a 03-600550-302 kódszámú, bruttó 10 239 ha kiterjedésű, gyepes élőhelyek dominálta mozaikos sztyeppi élőhely-szerkezettel jellemezhető vadgazdálkodási egység területén vadászatra jogosultként, valamint a területek legnagyobb hányadát (4 862 ha) kezelő szervezetként természetvédelmi célú élőhely-fejlesztéseket valósít meg évek óta a túzok (*Otis tarda*) védelme érdekében. A területkezelés kiterjed a mezőgazdasági területek extenzív kezelésére, illetve a vadgazdálkodás természetvédelmi célú megvalósítására egyaránt, egyben eleget téve a Közép-Európa egyik legnagyobb dürgőhelyén elvárható ökológiai szempontú gazdálkodás támasztotta feltételeknek is.

Az élőhelyi sajátosságokból adódóan a túzok érdekében tett intézkedéseknek az apróvad-állományok is haszonélvezői, így különösen a mezei nyúl (*Lepus europaeus*) és a fácán (*Phasianus colchicus*) életfeltételei javultak az elmúlt években. A területen költő fogoly (*Perdix perdix*) territóriumok alacsony száma 2005 óta mindezek ellenére további csökkenésen esett át, így jelenleg kritikus állapotúnak tekinthető; mindössze 2-3 család rendszeres előfordulása ismert.

A túzokot globálisan veszélyeztető tényezők közül számos a fogoly állományára is negatív hatással van, így az intenzív mezőgazdasági művelés okozta veszteségek, a művelési formák átalakulásával járó élőhely-vesztés és táplálékhiány, vagy a ragadozók kártétele.

Tekintve, hogy a nettó vadászterület jelentős hányada (6 705 ha) a Kiskunsági Nemzeti Park I. számú törzsterületének részeként országos védettséget élvez, valamint Kunszentmiklós város kivételével a teljes terület Natura 2000 területként nyilvántartott, az élőhelyek védelmére az országos átlagnál jóval kedvezőbb lehetőségek adódnak.

Vadgazdálkodási alapelvek

A vadgazdálkodás gyakorlatát a vadászterület természetvédelmi célú különleges rendeltetése határozza meg. Elsődleges feladata a vadászható ragadozó fajok, különösen a vörös róka (*Vulpes vulpes*), az európai borz (*Meles meles*), a dolmányos varjú (*Corvus cornix*) és a szarka (*Pica pica*) állományának szabályozása, amely tevékenység territórium-alapú, csapdázásra épülő tevékenységet jelent. A ragadozógazdálkodás 2016 és 2023 között „A túzok határon átnyúló védelme Közép-Európában” című LIFE pályázat formájában történik, amelynek keretében a Felső-Kiskunság vadászatra jogosultjaival regionális együttműködés valósult meg.

A vadgazdálkodási szempontból hasznos apróvad-fajok teljes kímélete természetvédelmi és vadgazdálkodási alapelvként jelenik meg, így például a fácán, a mezei nyúl hasznosítása sem megengedett, csakúgy mint a vízivadak és galambfélék vadászata sem.

Az aranybakó (*Canis aureus*) és a vaddisznó (*Sus scrofa*) megjelenése esetén aktív vadászati módszerek alkalmazásával lép fel az Igazgatóság, ám elsődlegesen a területen megvalósuló élőhely-kezelési gyakorlat jelent biztosítékot állományuk tartós megtelepedésének megakadályozására a vadgazdálkodási egység területén.

Nagyvadak közül az őz (*Capreolus capreolus*) hasznosítása az éves vadgazdálkodási terv szerint történik, ám vadgazdálkodási jelentősége csekély és állománya a jelenlegi hasznosítás mellett vadkár szempontjából sem meghatározó.

A mezőgazdasági művelés gyakorlata

A területek legnagyobb részét haszonbérlet formájában magángazdálkodók kezelik, de jelentős területekkel az Igazgatóság is végez területkezelési tevékenységet. A gazdálkodási alapelvek között szerepel az extenzív gyepgazdálkodás (rét- és legelő hasznosítás egyaránt), valamint a szántóterületek kisparcellás művelése.

A szántóföldi művelés gyakorlatában az általános alapelvek, - úgymint 10 hektárnál nem nagyobb táblák kialakítása, a túzok szempontjából kedvezőtlen növénykultúrák termesztésének és a vegetációs időben történő művelések tilalma, ugaroltatás és időszakos pihentetés bevezetése, valamint ökológia gazdálkodás megvalósítása - megtartása mellett folyamatos fejlesztések valósulnak meg.

Jelenleg mintegy 233,86 ha szántóföld művelését végzi az igazgatóság 28 táblán, ahol a táblák átlagos mérete 8,35 ha. A jelenleg termesztett növénykultúrák elsősorban őszi gabonafélék (jellemzően tritikálé) és lucerna, korábban repce, zab és takarmányborsó is szerepelt vetéstervben. Évente mintegy 100 ha vetett területen folyik termelés, a fennmaradó területrészeken különféle ugarok kialakítása valósul meg.

Klasszikus pihentetett területekként gabonatarlók felhagyásával igen változatos élőhelyek alakulnak ki, amelyek fenntartása legfeljebb 2 évig történik, amikor újbóli művelésükre és vetésükre kerül sor. Fekete ugarok kialakítása a területek tárcsázásával és hengerezésével történik, amivel a nyíltabb vegetációjú élőhelyek aránya növelhető, ezzel is elősegítve az agrár-élőhelyek biológiai sokféleségének alakulását.

A vegyszermentes művelés eredményeként több táblán is megjelent a vetési konkoly (*Agrostemma githago*), amely gyomnövény Magyarországon természetvédelmi oltalom alatt áll.

Fejlesztési irányok

A túzokvédelmi célú területkezelés gyakorlatának fejlesztése érdekében az Igazgatóság olyan beavatkozásokat tervez a közeljövőben, aminek hatásai tovább javítják az apróvad-fajok, köztük a fogoly életfeltételeit. A szántóföldi művelés során további táblaméret-csökkentés tervezett, jelentősen növelve az agrár-élőhelyek mozaikosságát, kiemelten a szegély élőhelyek kiterjedését.

A vegyszermentes művelés megtartása és területi alkalmazásának kiterjesztése mellett ősi gabonafélék (pl. epo-durum búza) termesztésének bevezetésével egy komplex ökológiai szemlélet kialakítása és fejlesztése is szerepel az Igazgatóság tervei között.

A mezőgazdasági szempontból nem hasznosított területeken (pl. útszegélyek, tanyahelyek, árokpartok) fejlesztésével, inváziós növények visszaszorításával és a fogoly számára kedvező élőhely-szerkezet kialakításával célként került meghatározásra a kritikus méretű fogolyállomány megerősítésének és fenntartható védelmének lehetőségének megteremtése.

A fogolynevelés állategészségügyi kérdései

Prof. Dr. Gál János
Magyar Tudományos Akadémia doktora
Dipl. European College of Zoological Medicine
tanszékvezető egyetemi tanár

Állatorvostudományi Egyetem, Egzotikusállat és Vadegészségügyi Tanszék
1078-Budapest, István u. 2.

e-mail: gal.janos@univet.hu

A fogoly a fácán után az egyik kedvelt vadászható madárfaj, melynek zárttéri szaporításával és nevelésével több hazai tenyésztő, vadásztársaság is foglalkozik. Alapvetően a 200-350 tenyészpárt és annak szaporulatát hazai viszonyok között szinte egyetlen tenyészet sem lépi túl. A tenyésztési és nevelési technológiája a fajnak jelentősen eltér a fácánétól, azonban sok nem fertőző és fertőző betegség nagyon hasonló a két faj esetében.

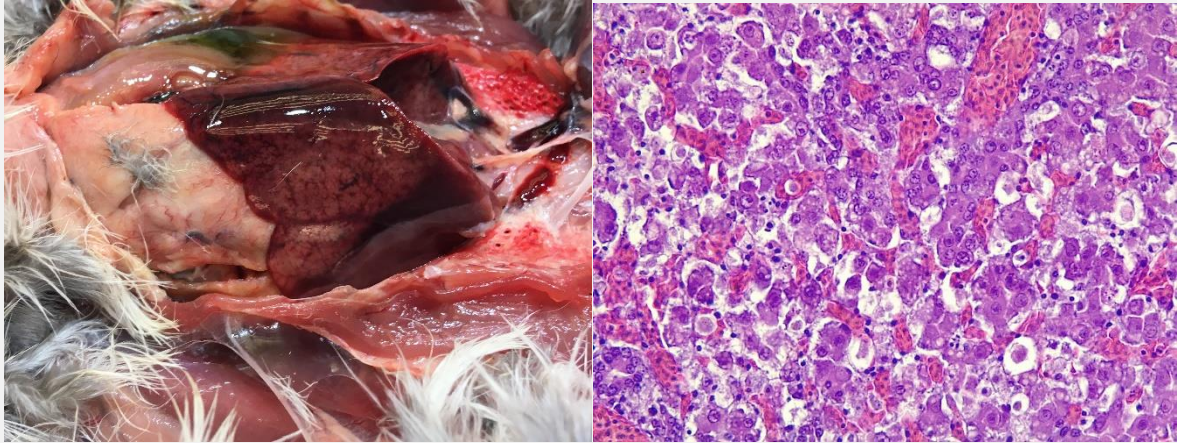
Csibe és növendék korban a fogoly talán érzékenyebb a tartási hibákra és sokkal könnyebben kialakulhat a tollcsipkedés és ennek talaján a kannibalizmus is. A fogoly gyakran a fejtetői és a far tájékon kezdi a tollcsipkedést, de a fajra speciálisan jellemző a csőr tő területén megjelenő csipkedés is (1. ábra). A háttérben gyakran a nem megfelelő fényintenzitás és/vagy a telepítési sűrűség állhat. Meg kell jegyezni, hogy a fogoly eltérően a fácántól, rosszul viseli a nagy állománysűrűséget már csibe korban is.

1. ábra: A csőr tövén kialakult csipkedés jellegzetes a fogoly esetében

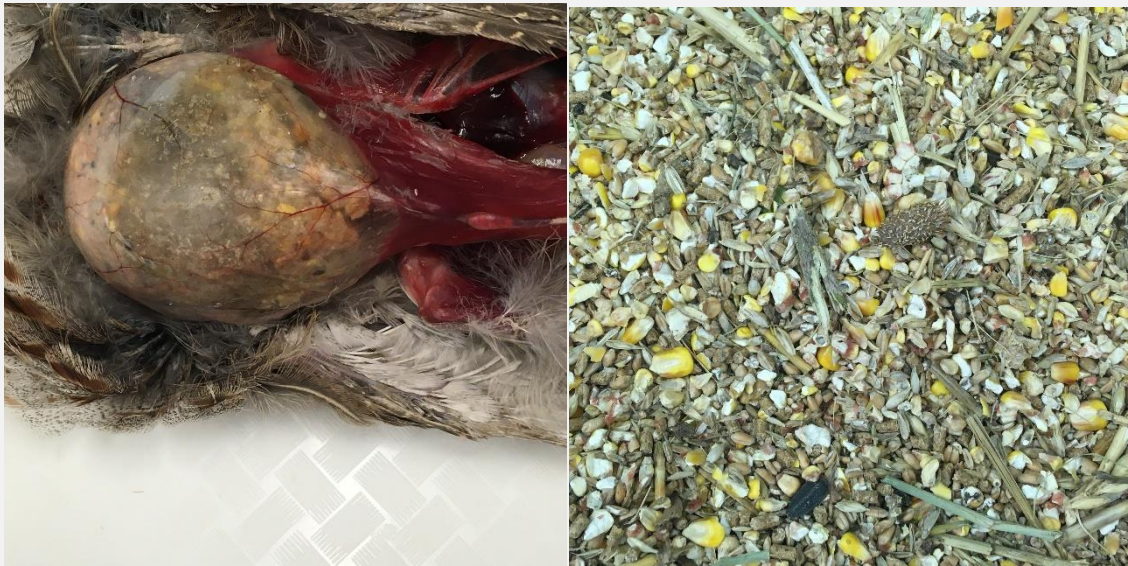
A csibék nevelése során előfordulhatnak pár napos korban idegrendszeri tünete és a lábak szétesésűszása. Ezek háttérben gyakran a tojó állomány nem megfelelő szelén és E-vitamin ellátása és/vagy a tojótáp gombatoxinokkal való szennyeződése állhat.

A fogoly csibe és a növendék madarak is igen érzékenyek a takarmányok nem megfelelő minőségére, elsősorban a zsírok avasodása során keletkező peroxidok, továbbá másodlagos bomlástermékek jelenlétére. Ilyen esetben jelentős elhullás alakul ki az állományban, aminek a háttérben vese elfajulás, az agyvelő fehér állományában malatias gócek, továbbá májdystrophia figyelhető meg (2. ábra). A szennyezett takarmány azonnali lecserélése mellett májvédő terápia javasolt.

2. **ábra:** Toxikus májdystrophia kórbonctani és kórszövettani képe növendék fogolyban

A növendék foglyokban nem ritka, akár állomány szinten érzékeny kiesést is okozó elváltozás a begyatónia és begytartalom pangása. Ennek háttérében beidegzési zavar, de gyakran idegen test okozta elzáródás állhat. Ilyet figyeltünk meg több ízben is a **bojtorján szerbtövis** (*Xanthium strumarium*) termésének lenyelése után (3. ábra). A szúrós termés a begy és a mirigyes gyomor között elakadva zárja el a táplálék útját, ami felhalmozódva jelentős tágulatot okoz.

3. **ábra:** Szerbtövis termés okozta elzáródás és következményes begytartalom pangás okozta begytágulat fogolyban

A tenyésztők előszeretettel itatnak valamely szerves savat tartalmazó készítménnyel kezelt vizet madaraikkal, ami előnyös is lehet az optimális emésztés és a bélműködés szempontjából. Ha nem megfelelő az adagolás, akkor a túlzottan savas pH hatására a mirigyesgyomor nyálkahártyában eróziók alakulnak ki, ahonnan a madarak könnyen el is vérezhetnek a bél üregébe. Ilyenkor az azonnali ivóvízcseré és probiotikumok adása segíthet mérsékelni a veszteségeket.

Ha a nevelőházakban penészes, rossz minőségű alommal almoznak, a csibékben a belélegzett gomba spórák granulóma-képződéssel járó, idült tüdőgyulladást okozhatnak. Sokszor a légzsákok is érintettek, melynek üregében akár penészbevonat is megfigyelhető. Ezek a madarak zörejmentes nehezített légzést mutatnak. Ilyenkor az antibiotikumok adása kontraindikált, sőt ronthat is az állomány állapotán.

A tenyésztési időszakban, a párokba rakás utáni napokban nem ritka a fejtető bőrén az átható folytonossági hiány kialakulása, ami két okra is visszavezethető lehet. A francia rendszerű ketrecekbe rakott madarak az első egy-két napban felfele ugrálva igyekeznek menekülni és ekkor sérül meg a fejtetőn a bőr. Ilyenkor mindkét madár fején lehet sérülés egy időben. A másik eset, amikor az első napokban a tojó, később pedig a kakas a túl agresszív és támadja a párját. Ez utóbbi esetben a sérült madarat ki kell venni, a bőr sebet pedig varratokkal zárni kell. Pár hetes lábadozás után a sérülések nyomtalanul gyógyulhatnak.

A fertőző kórképek közül a csibék esetében elsőként az *E. coli* okozta enteritis szokott veszteségeket okozni, ha nem megfelelő a nevelő boks, az itató és/vagy az etető higiénája. Ilyenkor a csibék vékonybelében az enterosorptio miatt nagy mennyiségű, nyálkás folyadék halmozódik fel egyidejű kiszáradás mellett. A gyógyszer-érzékenységi vizsgálatokra alapozott antibiotikus kezelés segíthet az állományon.

A fiatal növendék korban újabban az enteritisek háttérében vírusfertőzéseket is igazolni tudunk. A rotavírusok mellett az astrovírusok is megfertőzhetik a foglyokat és az első hét végétől, a második hét elejétől antibiotikumokkal a legtöbb esetben nem befolyásolható, emelkedő elhullást figyelnek meg a tenyésztők. A pontos kóroki diagnózis elengedhetetlen feltétele az alapos boncolás mellett a PCR alapú vizsgálat.

Növendék korban a *Clostridium perfringens* okozta elhalás is jelentős veszteséget okozhat. A madarak a fertőzött talajú kifutókban veszik fel a spóráképző baktériumot, ami aztán hajlamosító tényezők hatására kolonizálja a vékonybelet és toxinjai károsítják a nyálkahártyát. A betegséget a tetraciklin származékokkal elég jól lehet kezelni.

A nyárvégi időszakban lehet számítani a *Mycoplasma* sp. és a *Haemophilus* sp. okozta heveny rhinitis, majd később a félheveny, idült synusitis (4. ábra) kialakulásával. Ezek a fakultatív patogén baktériumok a nyálkahártyában fokozzák a kehelysejtek tevékenységét, aminek nyomán áttetsző, nyálkás tartalom ürülés látható. Később más baktériumok okozta szövődmények hatására a tartalom zavaros, törmelékes jellegű lesz. A betegség megjelenésekor át kell válogatni a madarakat és a tünetmentes, de fertőzött vagy enyhe tüneteket mutató egyedeket érdemes kezelni tilán származékokkal, de más antibiotikumok is hatásosak lehetnek. Hangsúlyozandó a gyógyszer-érzékenységi vizsgálatra alapozott kezelés. Az ilyen állományok, még gyógyulás után sem tartandók meg tenyészállománynak, de kitelepítésük is erősen aggályos lehet.

4. ábra: Félheveny synusitis fogolyban

A fogoly is fogékony egyes parazitákkal szemben. Így a légcsőben a *Syngamus tracheae* telepedhet meg. A beteg állatok nyitott csőrrel, sokszor fejüket rázogattva, cikákolva lélegeznek. Esős nyárutókon, meleg őszi napokon gyakori a probléma, különösen a humuszban gazdag talajú volierekben lehet rá számítani. Fenbendasol, levamisol kúraszerű, többször megismételt adásával lehet sikeres a kezelés.

Bélben orsóférgesség (5. ábra) és a begyben a hámot károsító *Capillaria* sp. is jelentkezhet növendék fogoly állományokban. Ilyenkor a vérfogyottság és a senyvesség a gyakori klinikai tünet. A gyógykezelésre kúraszerűen, 2-3 hetente megismételt levamisol vagy fenbendasol kezelés javasolható.

5. ábra: Orsóféreg fogoly bélüregében

A fiatal/növendék korosztályban az egysejtű paraziták közül a kokcidiózis is fel-fel ütheti a fejét. Ennek során a háttérben a nem megfelelő kokcidiostatikum megválasztás (gyógyszer rezisztencia), de a készítmények kihagyása is tetten érhető lehet. A beteg állománnyal mihamarabb hatékony készítményt kell etetni vagy ivóvízbe keverve itatni.